

Hazatérés

Últ a tornácon, a vadszőlő lugasa mögött, a szeptemberi verőfény békéjében. Levél se rezdült, még a mindent ellepő, sűrű, vastag por is pihent. Út lehuny szemmel, kintől fáradtan, zsibbadozva. De szíve tája ismét sajogni kezdett, majd megkezdte szilaj táncát a fájdalom. Hiába minden, Mária halott. Ott fekszik a szobában lezárt szemmel, fejénél két gyertya félenk fénye imbohyog. Föl szeretett volna kiáltani, de ajkába harapott, csak a könnyei csorogtak. Többen laktak a városszéli udvaron, néha egy-egy asszony feléje lopakodott, kémlelte, majd visszahúzódott. Most látja, mennyi melegség lakozik az egyszerű szívekben. Megmosták Máriát, kiterítették, a gyertyákat is ők tették a feje mellé, a kertben leszedtek minden virágot. Őt meg délben, este behívják meleg ételre, pedig jó szót is alig hullajtott eddig feléjük.

Tizenkét esztendeje menekült ide, bár nem kergette senki. Hadak vonultak, kiegyenesedett a megtiport nép, ő meg dideregni kezdett a tágas portában, amit a nép kastélynak is elkeresztelt. Igaz, a földekre rátették kezüket, ám azért hagytak volna néki valamit. Haragosa sem igen akadt, bizonynal jó szívvel veszik, ha közéjük áll. De keserű góg ágaskodott benne, hogy „akkor vesszen az egész”. Ruhaneműt dobott táskájába, elindult gyalog a vasút felé, az emberek pedig csak néztek utána, szót sem ejtve. Ide húzódott egyetlen testvéréhez, holott csak immel-ámmal vállalta eddig. Úgy történt az, hogy nagyapja még paraszt volt, híres szerző ember. Apja amolyan fél úr, és szüntelen előre serkentette, hajszolta fiát. Főként azóta, hogy Mária megszökött a rektorral, és itt a városban raktak fészket a család csúfságára. Az apa kegyetlenül kitagadta leányát, néki meg gazdag feleséget szerzett, bár betegeskedőt, de úgy vélte, a pénz mindent meggyógyít. A birtok nőttön nőtt, urak pajtáskodtak véle, de az asszony köhécselt, fogyott, nemsokára éppen csak vonszolta magát. Ha leült, a távolba meredt, mintha utazásra készülne. El is költözött nemsokára. A kicsinye, Gáborka két esztendő múltán követte, pedig a lelkét adta volna érte. Karján cipelte, babusgatta, járnai meg beszélni tanította, nap mint nap meglepte valamivel. A kicsi oly görcsösen kapaszkodott a nyakába, mintha megmentését várná tőle, de csak sorvadozott, akár az anyja, végül már alig bírt fölülni. Ágyacskája mellett gyötrődött éjt s nap, azután egyszer különös fény csillant a gyerek nagy kerek szemében, ő meg reá borult, felfogta utolsó leheletét. Itt, arca jobb felén most is égeti, ki tudja tapogatni, hol illette az elszálló élet utolsó üzenete.

Feledni próbált, kocsin, lóháton száguldozott, csattogott a kártya, fogytak a palackok, a vándor szintársulat olykor belőle élt. Máriát csak nagyritkán nézte meg este, lopakodva, özvegy rektorné volt már a testvére akkor. A hamutálca alá csúsztatott néhány bankót, és sietett — azután mégis ide szorult. Naphosszat zakatolt Mária varrógépe, néha majd beleőrült, az udvaron téblábolt, csúnya időben a patikába ment ücsörögni, fecsegni, amúgy keresztbe szal-

mát nem tett. Egyszer behívták a rendőrségre, fiatal tiszt faggatta, miután helyel kínálta.

— Mondja, miből él?

— Nem teszek én az urak ellen semmit.

— Nem vagyunk mi urak, csak dolgozó emberek. Azt pedig jól tudjuk, hogy nem tesz ellenünk semmit. De érettségünk sem mozditja a kisujját.

Akkor felhorkant benne valami:

— A fiam lehetne — vágta oda keserűen a tisztnek.

Az meg nem is annyira haragosan, inkább szomorúan nézte.

— Olyan idő jár, mikor néha a gyerekek tanítják a megletteket.

Baja azért nem lett. Mária pedig varrt és ellátta, főzött, mosott, hófehér inget tett ágya mellé. Ő meg elfogadta. „Fölélted, emberevő vagy” — suttogetta kétségbeesetten. Az önvád tovább mardosta, kísértettek az emlékek: esténként, vacsora után látszott Márián, hogy beszélgetni szeretne hosszan, évtizedek aszúja sűrűsödik odabenn, és meg akar indulni, akár a forrás. Ő azonban minden este elment. No, nem úgy, mint annakelőtte a kávéház szivarfüstjébe, május-i kertben terített fehér asztal mellé, színésznők öltözőjébe. Elmúlt az a világ, de a megmaradt tegnapi urak azért összebújtak vigasztalódni, vakreményeket élesztgetni. Távoli hangokat kerestek a rádión, biztatást, hogy a túnt idő visszatér. Ment közjük nap-nap után, akár a megszállott, csak éjfélajt lopakodott haza...

Fölrezzent kinyajából, a szomszéd asszony hívta, tányér levest tett elébe, egyék, hiszen közeledik a temetés órája. Csak néhány kanállal fogyasztott, azután bement a halottas szobába, nézte az összeaszott kis testet, a békébe tért arcot, majd ráborult. Amikor megérkeztek a gyászhuszárok, összegyűlt a szomszédság, és telt, csak telt az udvar. Ismeretlen arcok néztek feléje, már szorongtak az emberek, suttogetást hallott mindenfelől: „szegény rektor néni”. Hát ennyien szerették? Ő olyan Hamupipókének tekintette, és íme, mennyi szív hordozta, ringatja. A sírnál még beszélt is valaki, ismeretlen munkás, és olyasmit mondott, hogy Mária meg az ura az övék volt. Hát így is lehet élni? Sokakban? És a halálnak kellett ide suhannia, hogy megtudja ezt a titkot?

Ki lép majd az ő koporsója után? Ez a kérdés zakatolt benne, midőn magába süppedve elhagyta a temetőt. Észre sem vette maga körül az éjjeli barátokat, pedig egyik karjába is kapaszkodott. De most meg emlék gyűlt ki bévül, az utolsó reggel, amikor elhagyta a pusztát, és az emberek csak nézték. Ott akarták tartani? Vagy ítéletet hirdetett a szemük?

— Vissza kellene térnem. Meg kell tudnom — motyogta félhangosan.

Mellette haladó barátja aggodalmasan tekintett arcába, tán megtévelyledt? Nem szóltak az úton, csak a kapunál mondotta a hajdani bíró:

— Azután ne feledkezz meg rólunk.

Bólintott, de gondolatai máshol jártak. Egyedül ért az udvarba, majd belépett a kihűlt lakás kísérteties csöndjébe. Járt-kelt, az éjjeli szekrény előtt megtorpant. Terítőjén két öreg pénzdarabot pillantott meg, valamelyik szomszéd asszony helyezte a halott szemére. Megcsókolta, belső zsebébe tette, a szíve fölé. „Ez a vagyonom” — suttogetta. Azután három nap és éjjel viaskodott. Biztatta magát némán, suttogetva, majd hangosan kiáltva, hogy a lakók megálltak az ajtaja előtt:

— Vissza kell térnem!

A negyedik napon úgy döntött, hogy mielőtt útra kelne, mégis elmegy „azokhoz”, a barátokhoz, a régi urakhoz. Hadd mondja el nékik mindazt, ami bévül viharzik. Tartozik ezzel. Már együtt voltak az öreg bírónál, kertre néző, gondosan függönyözött szobában. Várt valamit tőlük, legalább egy nagyon mélyről felbukó szót, hiszen mindenkinek van még valakije, egyedül ő maradt árván. Ám a házigazda óráját nézte, majd csavargatni kezdte a rádió gombját. Ekkor előntötte az indulat:

— Hagyjátok! — szólt határozottan.

Csodálkozva meredtek rá mindannyian. Ő meg egyre elszántabban folytatta:

- Elég volt a hazugságból!
- A hazugságból? — ámultak.
- Abból, esztendők óta önmagunkat csaljuk.
- Megbolondultál? — méltatlankodott az egyik.
- Nézzétek, pusmogunk, megrészegezdünk a hazugságtól, mivel borra nem telik, szövetkezzünk az éjszakával, holott minden reggel fölkel a nap.
- Ha terhedre vagyunk, ezen könnyen segíthetsz — vélte a volt városi tanácsnok. Majd gúnyosan hozzátette: — Úgy látszik, jobb társaságra akadtál.
- Az igazságot találtam meg — felelte most már kigyúlva.
- Halljuk! — érdeklődtek gyanakodva.
- Hazamegyek.
- Tán visszakapod a „kastélyt” meg a földet?
- Nem úgy, hanem a többi közé.
- Parasztnak?
- A nagyapám még az volt, a dédapám meg, mint mondják, kétkezi.

Fölállott, kezet akart nyújtani, de az arcokról elutasítás fűtt felé. Csak biccentett hát, majd annyit hallott még, hogy bezárják mögötte a kaput.

Útnak indulni könnyebb volt, mint leszállni a vonatról, mikor pedig ott állott hajdani portájának egyik ajtaja előtt, és nézte a táblát, hogy „Iroda”, csaknem visszafordult. Mégis belépett, javakorbéli férfi fogadta, arca ismeretlennek tűnt, hát megmondta a nevét, az meg kezet nyújtott.

— Találkoztunk mi már valaha.

Kérdőn nézett a szemébe.

— Félkommenciós voltam a tehenek mellett, suttyó gyerek még, megértem, hogy nem emlékszik már rám. Engem tettek meg elnöknek.

— Visszajöttem.

Az elnök most már bizalmatlanul nézte, de ő megelőzte:

— Dolgozni szeretnék.

A reá tűző tekintet megenyhült.

— Minden munkáskézre szükségünk van. Nem tőlem függ ugyan, a gyűlés dönt, bár nem hiszem, hogy elutasítanak, hiszen nagy utat tett meg. Am kissé benne van már a korban... — Gondolkodott egy kicsit. — Elment a határ-csőszünk, ha elvállalná...

— Boldogan — válaszolta mohón.

Nem emelt szót ellene senki, pedig jó néhány régi embert megismert, Pali parádés kocsisa volt, Mihály bácsi pedig vezérigás. Elfogadták a paroláját, de úgy látta, mégis kerülük, ha szót váltott velük, gyorsan elhúzódtak. Hát csak ki a csőszházba, ott elfeledett mindent. Kezébe vett egy rögöt, hosszasan nézte, majd elmorzsolta. Egész éjszaka járta a földeket, most ismert meg igazán minden csapást, ősvényt. Óreg fa alá húzódott, ha eső csepergett: „Lám, te itt maradtál” — suttogta melegen, és megsimogatta törzsét. Furcsa érzés járta át, mintha most lett volna igazán övé ez a föld.

Mikor már üres lett a határ, kijött hozzá az elnök:

— Jól vigyázz — ismerte el, és gondolkodott, vajon miként szólítsa, majd csak kimondta — Imre bácsi.

Ekkor mosolygott először, mióta hazatért, de egykettőre szorongás lepte el:

— És télen mit csinálók majd?

— Nézze, betesszük a darálóba, és keresünk szobát, ahol meghúzódhat.

Másnap bement a majorba, a baromfiudvar mellett vitt az útja, és egyszerre gyökeret vert a lába. Egy asszony állott a csipogó aprójószág között, de őt nézte, akár a megigézett.

— Ágnes! — kiáltotta, és hozzászaladt —, Ágnes, hát itt vagy?

— Itt én, esztendők óta.

— És még csak nem is izentél ki a csőszházba?

Ágnes a földre nézett, nem felelt. Benne meg lélekjárást kezdett a múlt. A felesége halálos kórházban, s körötte Ágnes, a szép szolgáló, minden mozdulata az életet hirdette a halál színe előtt. Egyik éjszaka együtt voltak, azután nap mint nap fülébe súgta a parázs hívást. Már hónapok teltek, mikor Ágnes elrebecgte, hogy baj van. Számolatlanul nyomta kezébe a bankót, ígérte, hogy ad majd még, csak menjen, akármerre, csak el innét, hiszen ha megtudja a nagybeteg, akkor vége: „És gyilkosok leszünk mindketten.” Ágnes másnap eltűnt, utóbb néha-néha felvillant az arca, érezte melegét, azután végképp szertefoszlott.

— Messzire mehettél akkor — szólt végre félénken.

— Maga küldött.

— És a gyerek?

— Fiú volt, feje, szeme akár a magáé. Két esztendőt élt.

— Éppen annyit, mint Gáborka — sóhajtotta.

Ágnes folytatta:

— A pénzem elfogyott, munkában voltam napestig, hol erre, hol arra bíz-
tam, de útjában volt szegényke mindenkinek.

Szólni se tudott, csak simogatta az asszony arcát. Később vette észre, hogy a közelből Mihály bácsi figyeli.

Azután nap mint nap leste Ágnest, beszélt néki mindenről, csak a szót nem találta el, a megváltó mondatot, ki benne muzsikált egész nap, éjszaka meg fölverte álmából. Végre is Ágnes kezdte:

— Még be se nézett hozzám.

Hát belépett, és megcsapta a tisztaság lehelete.

— Én is beköltözöm rövidesen — közölte —, már helyet is adtak — és a porta oldalszárnya felé mutatott.

Ágnes pedig olyan egyszerűséggel, ahogy a madarak beszélnek:

— Ellakhat nálam is.

Megfogták egymás kezét, hogy a szédület le ne terítse őket.

Futott az idő, karácsony közelgett, késő este jött a darálóból, sokáig tisztogatta, kente a gépet. Sűrű, téli sötétség nehezedett a tanyára. Összerezzen, érezte, hogy közelében áll valaki, de meleg emberi hang nyugtatta meg:

— Hát hazatért.

Mihály bácsi szólt. Először meglepődött, hiszen jó fél esztendeje itten él már. Azután átfutott rajta a szó értelme, valóban, most tért meg igazán. És utána mondta, akár az esküt:

— Igen, hazatértem, Mihály bátyám.

Az meg nem szólt többet, csak szorongatta a kezét, mintha nem akarná elengedni. De tovább ballagott mégis. Ő pedig a szelíd fényre nézett, ki Ágnes ablakából hívogatta. Ment nyugodt, biztos léptekkel. Úgy érezte, hogy mindig ezt a fényt kereste.